

РОЗДІЛ V. ПРОБЛЕМИ БОРОТЬБИ ЗІ ЗЛОЧИННІСТЮ ТА ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ

УДК 343.98

В. С. Бондар

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ ТА ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВопорушень, учинених ІЗ ЗАСТОСУВАННЯМ ВОГНЕПАЛЬНОЇ ЗБРОЇ

На підставі аналізу здобутків судової балістики й матеріалів практики проведення слідчих експериментів розглянуто проблеми, які виникають під час реконструкції обставин події кримінальних правопорушень, учинених із застосуванням вогнепальної зброї. Надано рекомендації щодо підвищення ефективності проведення цієї слідчої (розшукової) дії.

Ключові слова: версія, вогнепальна зброя, метод візування, реконструкція, слідчий експеримент, спеціаліст, судова балістика.

Постановка проблеми. Слідчий експеримент – це слідча (розшукова) дія, що проводиться слідчим або прокурором відповідно до ст. 240 КПК України. Важливість такої слідчої (розшукової) дії під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, учинених із застосуванням вогнепальної зброї, зумовлена тим, що результати її:

– є пізнавальним засобом експертного аналізу та джерелом об'єктивної інформації про обстановку події для подальшого проведення судових експертиз й обґрунтування відповідей на питання (зокрема й з вирішення ідентифікаційних, діагностичних та ситуаційних завдань);

– можуть бути використані для перевірки показань потерпілого, свідків, підозрюваного, оцінки експертних висновків;

– слугують засобом й підґрунтям перевірки робочих і висунення нових версій про динаміку подій, основу яких складають показання підозрюваного, що зіставляються з фактичним (об'єктивним) матеріалом, отриманим під час проведення експертизи; додаткового огляду місця події, аналізу специфічних ознак події, що перевіряється для їх відтворення; руху від деталей, окремих дослідницьких дій до загального уявлення про ціле (реконструктивна індукція); складання програм (планів) розслідування та алгоритмів їх реалізації, до прикладу: а) чи знаходить своє підтвердження в матеріалах кримінального провадження версія гр-на К. про завдання поранення гр-ну Р. пострілом з пістолета за обставин, про які повідомляє гр-н К.?; б) чи знаходить своє підтвердження в матеріалах кримінального провадження версія про завдання вогнепального поранення гр-ну К. гр-ном Р. натисненням пальцями правої руки Р. на спусковий гачок пістолета в момент його демонстрації гр-ну К.?; в) чи можливо безперешкодно проводити постріли з певного місця за певних обставин, та чи могла особа отримати вогнепальне поранення за таких обставин?

Проте проведений аналіз слідчої, експертної (особливо повторних судових експертиз та оглядів місць подій) і судової практик свідчить про те, що сторони кримінального провадження та суд не задоволені висновками експертів, які формулюються переважно в ймовірнісній формі, що, своєю чергою, зумовлює призначення додаткових, повторних, зокрема комплексних експертиз, проведення повторних слідчих експериментів, допитів, оглядів місць подій, які здебільшого вже не здатні отримати втрачену інформацію та об'єктивізувати висновки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичне обґрунтування особливостей тактики слідчого експерименту розглянуто такими науковцями та практиками: Р.С. Белкіним, В.І. Білоусовим, О.О. Волобуєвою, В.Г. Гончаренком, Є.О. Гусаченко, О.А. Калгановою, І.Ю. Макаровим, О.Р. Ратіновим, С.А. Шейфером, В.Ю. Шепітьком, Ю.А. Чаплинською, О.Ф. Ягодніним та іншими. Водночас результати аналізу публікацій у предметній галузі, що розглядається, свідчать про те, що комплексного дослідження особливостей підготовки та проведення слідчого експерименту під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, учинених із застосуванням вогнепальної зброї, до цього часу не проводилось. Отже, вони потребують більш глибокого вивчення.

Формування цілей. Метою статті є висвітлення особливостей підготовки та проведення слідчого експерименту під час досудового розслідування кримінальних правопорушень зазначеної категорії та надання відповідних рекомендацій.

Виклад основного матеріалу. За допомогою слідчого експерименту під час розслідування кримінальних правопорушень, учинених із застосуванням вогнепальної зброї, перевіряються:

- можливість, уміння та навички підозрюваного виготовити (переробити), відремонтувати вогнепальну зброю, патрони, здійснювати дії, пов'язані з професійними та злочинними навичками;
- можливість здійснення тих чи інших дій з урахуванням конкретної обстановки: подолати певну відстань до місця події для «наведення» стрільця на потерпілого, проводити постріли за певних обставин;
- можливість бачити, чути з певної точки та за певних умов те, що відбувалося на місці вбивства;
- можливість існування явища чи факту, скажімо, зберігання предметів у певних місцях (місткість сховища).

У разі вогнепальних пошкоджень під час експерименту (реконструкції події) основна увага приділяється перевірці версій та вирішенню питань:

- про відстань пострілу;
- про місце, з якого був здійснений постріл (-ли);
- про позу та перебування потерпілого й нападника стосовно один одного в момент пострілу щодо елементів обстановки місця події, тобто встановлення або виключення нанесення поранення в умовах конкретних обставин;
- про співвідношення слідів та пошкоджень на тілі та одязі потерпілого з одного боку й на предметах довколишнього середовища - з іншого;

- про встановлення конкретної перешкоди на шляху польоту кулі та умов зовнішнього рикошету;
- про можливість нанесення пошкодження власною рукою;
- про можливість нанесення конкретного вогнепального пошкодження при заданому положенні зброї та потерпілого, при певному положенні потерпілого й того, хто стріляв;
- про можливість здійснення пострілу з конкретної зброї при зазначених діях того, хто стріляв, та потерпілого тощо.

У процесі підготовки експерименту встановлюють дані про вид та властивості вогнепального снаряду, особливості спорядження набоїв, властивості зброї (модель, система, калібр, кількість стволів та дульних отворів, використання спеціальних дульних пристроїв, конструктивні зміни тощо), дані про відстань та місце, з якого було здійснено постріл (-ли) за версіями різних учасників експерименту, відомості про режим вогню та кількість пострілів; кількість вхідних і вихідних пошкоджень (слідів) на одязі, тілі та перешкодах (предметах обстановки), їх точну локалізацію, відстань від рівня стоп або інших постійних анатомічних орієнтирів, про напрям (у градусах) та глибину (у сантиметрах) пошкоджень, слідів рикошету; про напрям ранового каналу в тілі постраждалого або кут зустрічі з іншою перешкодою, розташування того, хто стріляв, його позу, позу потерпілого тощо.

Крім того, слідчі експерименти виконуються окремо за кожною версією, яка перевіряється.

Неодмінною умовою проведення слідчого експерименту є обов'язок прокурора чи слідчого отримати згоду на участь та роз'яснити всім присутнім учасникам експерименту їхні права та обов'язки.

При проведенні слідчих експериментів потрібно дотримуватися певних правил:

1. Статисти обов'язково підлягають освідуванню на предмет їхньої подібності за віком, антропометричними ознаками та фізичному розвитку як з відсутніми, так і з присутніми (які також підлягають освідуванню), але такими, які не беруть участь в експерименті учасниками досліджуваних подій, котрих ці статисти замінюють.

2. Використовуються макети зброя, реальні транспортні засоби або їх однотипні моделі, які мають максимально відповідати за конструктивними властивостями оригіналам.

3. Експеримент проводиться в реальному місці подій або максимально наближеному до нього за документально зафіксованими параметрами обстановки приміщення, проїжджої частини тощо.

4. Усі дії учасників експерименту фіксуються за допомогою відеозапису із зображенням загального плану (вузлова зйомка) та локально (детальна зйомка) з акцентуацією уваги на опорних етапах та фазах (розташування макета зброї в руці нападника, взаєморозташування потерпілого та нападника, траєкторія руху руки з макетом зброї,

послідовність, локалізація та напрям впливів, дальші переміщення учасників події).

5. Фіксуванню підлягають не тільки статичні етапи, але й фази динаміки рухів. Обов'язковим є використання масштабної лінійки та дотримання правил судової фотографії.

Зазначені цілі обраних видів слідчих експериментів передбачають реконструкцію подій. Практика участі спеціалістів у слідчому експерименті в окремих випадках може бути усічена фактичною динамікою тривалості слідчої (розшукової) дії, адже остання є складною у взаємодії між самими учасниками його. Склад учасників (крім спеціалістів, прокурора, слідчого) досить значний, хоча і є процесуально необхідним. Це й підозрюваний, а також потерпілий, статисти, поняті, захисники, особи, які здійснюють охорону місця проведення слідчого експерименту. До того ж, слідчий експеримент, з огляду на складність його організації, найчастіше відбувається «одноактно». При цьому слідчий (прокурор) намагається інтенсифікувати перевірені випробування у відтвореній предметній обстановці й провести їх багаторазово. Це може створювати надлишкове психологічне навантаження на спеціаліста, особливо коли він перед цим детально не апробував можливі варіанти версій обставин завдання пошкоджень при експериментальних дослідженнях під час провадження дослідницької частини судової експертизи.

Тому експертові до зазначеної слідчої (розшукової) дії потрібно бути підготовленим, тобто провести перед тим дослідження з реконструкції події. Також до участі в слідчому експерименті провести експериментальні дослідження з кожної версії, яка перевіряється.

Так, з огляду на обставини, що склались об'єктивно, за фактом завдання вогнепального пошкодження з пістолета Макарова (ПМ) сторона обвинувачення мала лише дві несумісні версії, які впливали з показань потерпілого та підозрюваного. Розглядалися можливі обставини завдання сліпого вогнепального поранення (яке викликало тяжкі тілесні пошкодження) у момент застосування спеціального (больового) прийому боротьби «дожим кисті», направлено на руку суб'єкта, який утримував ПМ.

Виникало основне запитання: за яких обставин завдано вогнепальне поранення, чи так як показує потерпілий (постріл здійснено підозрюваним на відстані, яка унеможливує фізичний контакт з потерпілим) або як показує підозрюваний (постріл здійснено в момент застосування больового прийому щодо потерпілого)?

Алгоритм вирішення проблеми, перед початком слідчого експерименту, під час процесу проведення експертизи здійснено з використанням таких етапів дослідницького аналізу:

1. Порівняльний аналіз між кінематичною нормою рухів, м'язовою силою (роботою) вказівного пальця та кисті загалом: а) при її функціональному положенні; б) при фіксованій насильницькій гіперрефлексії кисті в променево-зап'ястковому суглобі, тобто в умовах вираженого впливу больовим прийомом «дожим кисті».

2. Порівняльний аналіз норми сили та амплітуди мимовільних рухів вказівного пальця щодо його функціонального положення на спусковому гачку технічно справного ПМ, як при нормальному вихідному положенні кисті зі зброєю,

так і в положенні її фіксованої насильницької долонної гіперрефлексії, тобто під впливом больового прийому обеззброювання – «дожим кисті».

3. Порівняльний аналіз взаєморозташування вказівного пальця щодо спускової скоби та спускового гачка ПМ при положенні захвату кистю рукоятки пістолета: а) в нормальній бойовій позиції кисті; б) у змушеному положенні кисті під впливом больового прийому «дожим кисті».

З огляду на сукупність отриманих результатів, формулювання експертного завдання було висловлено таким чином: чи можливо особі, яка утримує в руці ПМ при вихідному положенні «за рукоятку», мимовільним рухом вказівного пальця здійснити натиск на спусковий гачок, який призведе до спрацювання ударно-спускового механізму, коли його озброєна рука знаходиться під вираженим впливом больового прийому «дожим кисті»?

Перші три етапи дослідження не виходять за межі компетенції судово-медичного експерта. У результаті чого, на завершальному етапі, слід надати наведеному вище основному запитанню допустиме експертне завдання. Больовий прийом «дожим кисті» слугує, здебільшого, прийомом обеззброювання при нападі або захисті. Прийом проводять у дві фази.

У першій фазі обома руками захоплюють кисть озброєної руки противника, чим здійснюють багаторазову та локально спрямовану фізичну перевагу в спосіб надання безмежної долонної гіперрефлексії (від 80 до 100-110°) у променево-зап'ястковому суглобі. Таким чином, діють форсованим натиском на тил кисті обома першими пальцями. При цьому необхідно застосування незначного силового навантаження, яке складає близько 20 кг (кілограм-сили).

Таким способом надійно блокують які-небудь активні рухи в кисті «противника» (у променево-зап'ястковому суглобі, у п'ясно-фалангових та міжфалангових суглобах). Це відбувається через виражене натягнення сухожиль м'язів розгиначів та ущемлення в долонній складці, сухожиль суглобів м'язів згиначів кисті та п'яльців, нервів та судин, особливо на рівні трапецієподібної та човноподібної кісток. У такий спосіб викликають різке больове відчуття в проекції тильної та долонної поверхонь променево-зап'ясткового суглоба. При цьому є можливим пошкодження тильної міжзап'ястної зв'язки. Не змінюючи досягнутої позиції, у другій фазі прийому водночас здійснюють насильницьку радіальну абдукцію кисті, біль 25° в поєднанні з максимальною супінацією передпліччя. Збереження повноцінного функціонального захоплення якого-небудь предмета ручного користування в «атакованій» кисті, навіть у першу фазу прийому, стає принципово неможливим.

Здійснено експериментальні дослідження за добровільної участі восьми осіб у віці 23-25 років, які володіють навичками рукопашного бою. Чотири пари статистів двічі поперемінно імітували ситуацію впливу больовим прийомом «дожим кисті» (права рука «противника» була «озброєна» технічно справним ПМ, не спорядженого патронами).

Максимальний розмір тягового зусилля вказівного пальця, кінематично направлено на натиск спускового гачка ПМ для пострілу, досліджували окремо для кожного учасника за допомогою лабораторного спірального-пружинного динамометра. Вимірювання проводили в позиції функціонального положення кисті («позиція-1») та в позиції максимальної мимовільної рефлексії кисті, що складає 75-80°, яка не викликає больового ефекту («позиція-2»).

В експериментальних дослідженнях використали два справних зразки ПМ. Попередньо досліджували технічні характеристики роботи їх ударно-спускового механізму.

Для встановлення кількісних значень вказаних вище параметрів, у використаних в експериментах зразків ПМ, здійснили динамометрію роботи ударно-спускового механізму кожного пістолета. Це зайняло тривалій проміжок часу. Отож, здійснення проведених робіт у часовій динаміці «одноактного» слідчого експерименту організаційно й технічно є неможливим. Тому експертіві проблематично теоретично належно відпрацювати та сприяти «інсценуванню» усіх деталей можливих реконструйованих обставин події в умовах слідчого експерименту.

Проведені дослідження показали: 1 – у функціональному положенні кисті, озброєної ПМ, тягові зусилля вказівного пальця більш ніж у три рази переважають максимальне зусилля з подолання механізму спуску; 2 – у всіх експертних імітаціях застосування прийому обеззброєння «дожим кисті», функціональне захоплення кистю рукоятки пістолета порушувалося, навіть у першій фазі прийому; 3 – у жодному експериментальному дослідженні не досягли ситуації приведення в дію ударно-спускового механізму технічно справного ПМ, за умов вираженого впливу на озброєну кисть, обраним больовим прийомом.

Тобто, без предметного відпрацювання версії під час проведення експертизи, яка передувала слідчому експерименту, ефективність участі спеціаліста буде знижена до ролі спостерігача, який лише констатує факт ситуації, що інсценується в експерименті.

Для проведення слідчого експерименту залучаються спеціалісти таких спеціальностей: 1) експертизи зброї (балістичне дослідження вогнепальної зброї та бойових припасів до неї, балістичне дослідження слідів зброї, слідів пострілу та ситуаційних обставин пострілу); 2) трасологічної експертизи (дослідження слідів людини та слідів тварини, дослідження знарядь, агрегатів, інструментів і залишених ними слідів, ідентифікація цілого за частинами, дактилоскопічні дослідження); 3) вибухотехнічної експертизи (дослідження вибухових речовин, продуктів вибуху та пострілу, вибухових пристроїв, слідів та обставин вибуху); 4) судово-медичної експертизи.

При цьому завданням судового медика буде аналіз та реконструкція пошкоджень на тілі людини (вхідних та вихідних отворів, ранового каналу тощо), спеціалістів у галузі експертизи зброї та вибухотехнічної експертизи – вивчення умов, які зумовили траєкторію польоту кулі (відстань, наявність перешкоди, встановлення куту напряму пострілу, а також причин виникнення помилок при визначенні напрямку та місця прямого пострілу в результаті відхилення кулі від первинної траєкторії при пробиванні нею перешкоди, проведення потрібних вимірювань тощо).

Основним методом вирішення зазначених питань й насамперед взаємного розташування зброї та потерпілого, а також напряму польоту вогнепального снаряду є просторове візування в умовах реконструйованої обстановки місця події. Візування охоплює декілька прийомів, вибір яких залежить від виду кульового пошкодження, умов пострілу, характеру місцевості, де відбулася подія:

1) оптичне візування за центрами двох та більше наскрізних пошкоджень (способом візуального спостереження за допомогою трубки, уставленої в пошкодження, або з використанням видошукача фотокамери, оптична вісь якого проходить через центри пошкоджень тощо);

2) предметне візування за допомогою мотузки, шпагату, нитки, тонкої палички, спиці, стрижня-зонду, шомпола тощо. Такий вид візування проводять за не наскрізними (сліпими) пошкодженням;

3) візування вузьким променем світла, наприклад, променем лазера. Візування за допомогою лазера (лазерне моделювання) проводять зазвичай за двома наскрізними пошкодженнями або одному наскрізному та одному не наскрізному [2].

Як джерела когерентного випромінювання застосовують пристрої лазерно-оптичного візування, лазерні указки з дальністю роботи променя від 100 до 3000 метрів.

Сутність візування полягає в тому, що вектор ранового каналу в тілі постраждалого (при певній позі останнього) продовжується в зворотному напрямку, тобто в бік зброї, з якої було здійснено постріл, та зіставляється з ймовірним напрямом польоту вогнепального снаряда. За *близької відстані* пострілу візування проводять, використовуючи будь-який подовжений та гнучкий предмет. При пострілах з *неблизької дистанції* для цього застосовують прості лазерні випромінювачі, геодезичні інструменти або туго натягнуту мотузку. Один кінець візира фіксують у дульного зрізу зброї, а інший – у місці знаходження вхідної вогнепальної рани та, з огляду на орієнтацію ствола зброї, позу потерпілого, наявність перешкод, визначають, наскільки напрям польоту кулі в різних варіантах та експериментальних моделях ситуації збігається або не збігається зі встановленим раніше напрямом ранового каналу в тілі потерпілого. У разі їх незбігу в процесі моделювання домагаються відповідності повздовжньої осі ствола зброї з локалізацією вхідної рани та напрямом ранового каналу в тілі постраждалого (за умови внутрішнього рикошету – з напрямом початкового прямолінійного відрізка ранового каналу). До того ж на ілюстраціях у додатках до протоколу цієї слідчої (розшукової) дії має бути відображено кути зустрічі снаряда з перешкодою у різних площинах (див. рис. 1-3).

Наведемо приклад. 24.04.2013, приблизно о 16 год. 45 хв. *невстановлена особа біля першого під'їзду будинку № 39а по вул. Індустріальній у м. К. скоїла вбивство гр. Б., здійснивши декілька пострілів у нього з автомата «Тип-56» з використанням мисливських патронів калібру 7,62і39, після чого зникла з місця події на автомобілі ВАЗ 21063.*

Цього ж дня вищезазначений автомобіль був виявлений поблизу заводу ЖБВ по вул. Рилєєва в м. К., у процесі огляду якого було вилучено автоматичну зброю з розібраним ударно-спусковим механізмом.

21.05.2013 за участю свідків Л. та О. було проведено слідчі експерименти, під час яких здійснювалося візування передбачуваних польотів снарядів.

Під час проведення слідчого експерименту за участю свідка Л., яка перед цим дала свідчення, що коли вона знаходилася на дитячому майданчику, а саме на відстані 25 метрів від фасадної стіни будинку № 41а, між під'їздами № 2 та № 3

цього будинку, безпосередньо біля лавочки, виготовленої з дерев'яних дощок, вона помітила легковий автомобіль світло-бежевого кольору, який проїхав на великій



Рис. 1. Візування під час слідчого експерименту траєкторії підльоту снаряда, стріляного з гладкоствольної рушниці, до автомобіля (вертикальна площина)



Рис. 2. Візування під час слідчого експерименту траєкторії підльоту снаряда, стріляного з гладкоствольної рушниці, до автомобіля (горизонтальна площина).



Рис. 3. Фіксування кута зустрічі снаряда з перешкодою (вертикальна площина).

швидкості асфальтованою доріжкою вздовж будинку. Через деякий час вона почула звуки, що нагадували звуки пострілу, які доносилися від першого під'їзду будинку, та подивилася в цьому напрямі. Л. побачила автомобіль Б., який стояв біля сходового маршу першого під'їзду будинку, а також з-за огорожі, яка знаходилась у дворі газової підстанції, побачила ближню до неї передню частину автомобіля бежевого кольору. Таким чином, під час слідчої (розшукової) дії було проведено слідчий експеримент, під час якого за вказівкою Л., було виставлено службовий автомобіль бежевого кольору. Автомобіль потерпілого був виставлений згідно з відомостями з протоколу огляду місця події. У процесі експерименту спеціаліст провів орієнтувальні заміри розташування службового автомобіля:

- відстань від правої передньої частини автомобіля до фасадної стіни ліворуч від під'їзду будинку – 17,5 метрів;
- відстань від правої передньої частини до залізобетонної огорожі, розташованої ліворуч від вказаного під'їзду – 10,6 метрів;
- відстань від правої задньої частини бампера службового автомобіля до лівої частини заднього бампера автомобіля потерпілого – 8,95 метрів;
- відстань від правої задньої частини бампера службового автомобіля до ближнього краю нижньої сходишки сходового маршу під'їзду № 1 – 14 метрів;
- відстань від сходового маршу під'їзду № 1 до заднього бампера автомобіля потерпілого склала 7,23 м;
- кут розташування службового автомобіля щодо умовної прямої, яка проходить через моторний відсік, салон та багажник автомобіля потерпілого – 75-80 градусів.

Зі свідком О. також було проведено слідчий експеримент, у результаті якого остання показала, що коли вона йшла з коляскою доріжкою, розташованою паралельно будинку № 41а, у напрямі від останнього до першого під'їзду в момент,

коли вона знаходилася на відстані приблизно п'яти метрів навпроти фасадної ділянки стіни будинку № 41, а саме між першим та другим під'їздами, повз неї на великій швидкості проїхав автомобіль ВАЗ 2106 бежевого або білого кольору, який до того ж на деякий час зупинився у дворі. Після цього О. пройшла до передостаннього під'їзду будинку № 39а, коли вищеописаний автомобіль, проїхавши повз неї, зупинився навпроти першого під'їзду будинку № 39а та вона почула постріли.

Під час експерименту, за вказівками О., був виставлений службовий автомобіль у такому положенні, у якому, за її словами, у момент події знаходився автомобіль ВАЗ 2106 бежевого або білого кольору. Автомобіль потерпілого був виставлений відповідно до відомостей з протоколу огляду місця події. Під час експерименту було проведено орієнтуючі заміри розташування службового автомобіля:

- відстань від правої передньої частини автомобіля до фасадної стіни ліворуч від під'їзду № 1 буд. 39а – 13,24 м;
- відстань від лівої передньої частини автомобіля до залізобетонної огорожі, розташованої ліворуч від указанного під'їзду – 11,83 м;
- відстань від правого переднього бампера автомобіля до ближнього краю нижньої сходинки сходового маршу під'їзду № 1 буд. 39 а – 12,7 м;
- відстань від правої задньої частини бампера службового автомобіля й до лівої частини заднього бампера автомобіля потерпілого – 8,40 м;
- відстань від правої задньої частини бампера службового автомобіля й до ближнього краю нижньої сходинки і сходового маршу під'їзду № 1 буд. 39а – 15,30 м;
- відстань від сходового маршу раніше вказаного під'їзду й до заднього бампера автомобіля потерпілого склала 7,23 м;
- кут розташування службового автомобіля відносно умовної прямої, яка проходить через моторний відсік, салон та багажник автомобіля потерпілого – 45 градусів.

Під час проведення слідчого експерименту за участю свідків проводилося візування польоту снарядів, стріляних у потерпілого. У процесі візування використовувався лазерний цілевказувач, установлений на штатив. Фіксація напрямку польоту снаряда здійснювалася фотозйомкою за допомогою візирочної мотузки, натягнутої по траєкторії променя. Штатив з лазерним цілевказувачем установлювався по чергово на рівні правого, переднього та бічного скла службового автомобіля, встановленого за вказівками свідків Л. та О. З огляду на те, що під час досудового слідства не були виявлені достовірні прямі вогнепальні пошкодження на нерухомих об'єктах, невідомо, під яким кутом відносно тіла потерпілого розташовані ранові канали, а також у матеріалах кримінального провадження відсутні відомості про те, у якому положенні знаходився потерпілий безпосередньо в момент пострілів, напрям візування здійснювався з урахуванням розташування тіла потерпілого в момент проведення огляду місця події, безпосередньо в напрямі відкритих лівих передніх водійських дверей автомобіля, який належав потерпілому. У процесі візування встановлено, що розташування службового автомобіля, установленого за вказівками свідків Л. та О. під час проведення експериментів, дозволяє безперешкодно проводити постріли як з переднього, так і з заднього сидіння в напрямі відкритих лівих водійських дверей автомобіля потерпілого. Отже,

ймовірно, потерпілий Б. міг отримати вогнепальне поранення за обставин, на які вказують під час проведення слідчих експериментів свідки Л. та О.

Важливо враховувати розмір приміщення, наявність перешкод та обстановку місця події в цілому, а також те, що:

- при пробиванні перешкоди під гострим кутом зі швидкістю, яка не набагато перевищує балістичну межу, куля може суттєво змінити свою траєкторію;

- напрям відхилення снаряда залежить від виду матеріалу, з якого виготовлена перешкода, та від конструктивних особливостей виду снаряда;

- розмір відхилення снаряда від первинної траєкторії залежить як від власних його характеристик, так і від властивостей перешкоди (за інших умов відхилення тим більше, чим менший кут зустрічі снаряда з поверхнею перешкоди та нижча його швидкість);

- за швидкості, нижчу за балістичну межу та малому куті зустрічі з перешкодою, куля, яка зрикошетила від листового скла, може пробити в ньому отвір, який зовнішньо подібний до отвору, що утворюється при пробиванні скла кулею наскрізь зі швидкістю, близькою до балістичної межі.

Висновки. Виконане дослідження дозволяє констатувати необхідність ретельної підготовки проведення слідчого експерименту під час досудового розслідування кримінальних правопорушень, учинених із застосуванням вогнепальної зброї, а також подальшого дослідження питань:

- взаємодії спеціалістів різного фаху під час підготовки та проведення цієї слідчої (розшукової) дії;

- виділення системи закономірностей, що формують явище пострілу, механізм утворення та уражуючі фактори пострілу.

- розробка рекомендацій з використання цих закономірностей в оцінці зброї, патронів та слідів їх застосування як безпосередніх об'єктів діагностичних та ситуаційних судово-балістичних досліджень.

Використані джерела:

1. Кримінальна справа №12/12/0335.
2. Федоренко В. А. Актуальные проблемы судебной баллистики : монография. Москва: Издательство «Юрлитинформ», 2011. 208 с.

Стаття надійшла до редколегії 06.03.2018

Бондарь В. С. Особенности подготовки и проведения следственного эксперимента во время производства досудебного расследования уголовных правонарушений, совершённых с применением огнестрельного оружия

На основе анализа достижений судебной баллистики и материалов практики проведения следственных экспериментов рассмотрены проблемы, возникающие при реконструкции обстоятельств происшествия уголовных преступлений, совершённых с применением огнестрельного оружия. Сформулированы рекомендации по повышению эффективности проведения данного следственного (розыскного) действия.

Ключевые слова: версия, огнестрельное оружие, метод визирования, реконструкция, следственный эксперимент, специалист, судебная баллистика.

Bondar V. Peculiarities of the Preparation and Conduct of the Investigative Experiment during the Pre-trial Investigation of Criminal Offenses Committed with the Use of Firearms

Based on the analysis of the achievements of judicial ballistics and materials of the practice of conducting investigative experiments, problems encountered in the reconstruction of the circumstances of an incident of criminal offenses committed with the use of firearms were considered. Recommendations are formulated to increase the effectiveness of this investigative (investigative) action.

The need for the experiment preparation process to establish data on the type and characteristics of the firearm, ammunition and weapons equipment (model, system, caliber, number of barrels of duel holes, use of special muzzle devices, structural changes), data on the location and distance from which shot on the versions of various participants in the experiment, information on the mode of fire and the number of shots; the number of input and output damage on clothes, body and obstacles (objects of the situation), their exact location, distance from the level of stops or other permanent landmarks, the direction (in degrees) and the depth (in centimeters) of damage, traces of bounce; about the direction of the wound channel in the victim's body or the angle of the encounter with another obstacle, the placement of the shooter, his pose, the victim's posture.

It is recommended to involve experts of such specialties for conducting an investigative experiment: 1) examination of weapons; 2) the trarological examination; 3) explosion engineering expertise; 4) forensic medical examination.

The tasks of specialists are formulated: participation in monitoring the correct implementation of the investigative experiment, that is, ensuring the adequacy of criteria for comparing circumstances that require specification or verification; participation in obtaining data that will be initial for solving specific expert tasks. In this case, the task of the forensic physician will be the analysis and reconstruction of injuries on the human body, experts in the field of weapons expertise - the study of the conditions that determined the trajectory of the flight of the bullet, the necessary measurements, etc.

The efficiency of using the sighting method in solving the problems of the investigative action of the sighting method with the purpose of establishing the mutual location of the weapon and the victim, the direction of the flight of the firearm was demonstrated. The methods of sighting are analyzed, the choice of which depends on the type of bullet damage, the conditions of the shot, the nature of the situation in which the event occurred.

Keywords: version, firearms, sighting method, reconstruction, investigative experiment, specialist, judicial ballistics.

УДК 343.985

М. А. Готвянська

**ТАКТИКА ДОПИТУ ДОРОСЛОГО, ЯКИЙ
ВТЯГНУВ НЕПОВНОЛІТЬОГО В ЗЛОЧИННУ
ДІЯЛЬНІСТЬ (ОКРЕМІ АСПЕКТИ)**

У статті розглянуто окремі аспекти тактики допиту дорослої особи, яка втягнула неповнолітнього в злочинну діяльність. Акцентовано на важливості підготовчого етапу допиту, висвітлено типові слідчі ситуації, що мають місце під